

גלות בבל ואדום מארץ ישראל

איתא בפסיקתא רבתי פרשה ל"ג, בראשית ברא אלהים וכו' והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים. תהו זו מלכות בבל ראיית את הארץ והנה תהו, ובהו זו מלכות מדי שנאמר ויבהילו להביא את המן, וחשך זו מלכות יון שהיו גזירותיה קשות כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל על פני תהום זו מלכות אדם הרשעה עכ"ל.

והנה גלות מצרים היא הגלות הראשונה של כלל ישראל אמנם חלוקה משאר הגלויות שבאו אחר שכבר ירשו ארץ ישראל וגלו ממנה, משא"כ גלות מצרים היתה הכשר כדי לרשת ארץ ישראל כמבואר בפרשת לך לך. האומנם שלגבי יעקב ובניו שירדו למצרים היתה זו גלות אחר שכבר ישבו בארץ ישראל, אבל גם ישיבתם שם לא היתה ירושה מוחלטת כמו בשאר גלויות לכלל ישראל, ולכן לא נרמזה יחד עם שאר הגלויות.

גם בברית בין הבתרים נרמזו הגלויות כמו שדרשו במכילתא פרשת בחדש פ"ט, קחה לי עגלה משולשת וגו'. הראהו ארבע מלכיות שהן עתידין לשעבד את בניו-שנא' ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אכרם והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליה. אימה זו מלכות בבל. חשכה זו מלכות מדי. גדולה זו מלכות יון. נופלת זו מלכות רביעית רומי חייבתא.

והאריז"ל בלקוטי תורה סוף פרשת שמות כתב ז"ל, ויאמר פרעה מי ה' וכו' כבר ידעת כי הקליפה הוא שיעור קומה טמא בסוד אנדרטי של נבוכדנצר והנה מצרים בבחינת כתר שעל הראש ובבל הוא הראש ומדי הזרועות ויון הגוף ואדום הרגלים וכבר ידעת כי כתר כולל כל מציאות הגוף בו לכן פרעה ראש המלכות והי' כופר בכל ארבע אותיות השם אבל שאר המלכיות כל א' כופר באות אחת לבדו

וזה שאמר מי הויה' דהיינו כל אותיות השם עכ"ל.

מבואר שאחר ירושתם וישבתם בארץ ישראל לא היו גלות מארץ ישראל אלא שלשה, והם גלות בבל, גלות יון, גלות אדום. ואמנם גלות יון לא באה על ידי יציאתם מארץ ישראל אבל זה נחשב גלות של ארץ ישראל אחר ששלטו עליהם מלכות יון ונאבד מהם השליטה על ארץ ישראל. וכבר מראשית הבריאה נרמזו גלויות אלו כמבואר ואחר זה בברית בין הבתרים. ויש לבאר ענין הגלות אחרי שקבלו על ידי הבטחת האבות ירושת ארץ ישראל שהשלימות היתה בימי יהושע בן נון שישבו בירושה זו ישראל עד תורבן בית ראשון תת"צ שנים. ואחר שבעים שנה חזרו לארץ ישראל וישבו שם ת"כ שנים. ואחר זה הגלות נמשכת עד יבוא שילה שיזכו לירושה עולמית. באופן שמבואר שיירושת ארץ ישראל היתה אלף מאתים ושבעים שנה.

והנה מצינו שיש הבדל בין ירושה ראשונה לירושה שני' כי ירושה ראשונה היתה על ידי יהושע שהי' מלך ואחריו השופטים ואחר זה המלכים, ואילו ירושה שני' לא הי' לא מלך ולא שופטים, וכן לענין דיני תרו"מ הי' הבדל בין ירושה ראשונה לשני' כמבואר ברמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ו ומחלוקתו עם הראב"ד בזה.

וכדי להבין גודל הצער וההפסד של ישראל כשהלכו בגלות מארץ ישראל יש להתבונן במהות מעלת ירושת ארץ ישראל שכל כך רצו בה האבות הקדושים והקב"ה הבטיח לכל אחד מהם שזרעם ירשו ארץ ישראל, ואמנם מצינו בתורה מעלות מיחדות בארץ ישראל שנקראת ארץ טובה ורחבה וארץ זבת חלב ודבש, אבל כל זה בא מהמעלה הרוחנית שזה המשיך גם מעלות אלו. ונראה שזה מבואר במאמר הראשון שמצינו בתורה בענין ארץ ישראל

ועתה ישראל מה ה' א' שואל מעמך כי אם ליראה וחז"ל אמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ונראה הכונה הפנימית היא שהבחינה של קרבת אהבה שבין ישראל והקב"ה הוא בידי שמים, כלומר בא מהקב"ה חוץ מיראת שמים שזה בא על ידי האדם. וזה מה ששואל הקב"ה מן האדם. והביאור בזה כמו שהובא בבני יששכר ח"ב דף ט"ו ע"א ז"ל, וכתבו תלמידי בעש"ט זיע"א בשם רבם שההשתדלות מן האדם אינו רק להשיג עבודה מיראה והשיות ישלח לו אהבה כי דרכו של איש וכו' כי כבר ידעת יראה בחי' נוק' ואהבה דכורא עכ"ל. וזה איפוא הביאור הכל בידי שמים שזה בא על ידי הקב"ה אם האדם יקדים בחינת היראה שהוא בחי' נוק' ועל ידי זה דרכו של איש לחזור אחר אשה.

וכן הובא באור האמת למגיד זיע"א אז"ל, איתא אין מפיך רצון אלא בזאת למשל כשמביאים אשה לפני בעלה נתעורר בו אהבה כי דרך האיש להדר אר אשה כך כשאדם רוצה להדבק בקב"ה יתעורר בעצמו יראה וממלא נתעורר בקב"ה אהבה וכו' והעיקר שצריך האדם להתעורר בעצמו יראה וכו' וממילא נתעורר בקב"ה אהבה. וכן הובא כל זה בכוצינא דנהורא להרה"ק ר"ב.

וזה איפוא שורש התענוג של קרבת אלקים שיש בארץ ישראל שכידוע היא בחינת מלכות רחל לומר שמצד האדם הוא להתעורר ביראה ועל ידי זה ממשיך את הבחינה של אהבה ואשר השלימות היא תשבו כעין תדורו בכית אחד שזה שייך רק בארץ ישראל ששם ביתו. וכמ"ש בילקו"ש דברים פ"ז, נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר. נתתי גדולה למשה ולאהרן אמרו ונתנו מה. נתתי גדולה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש. ויש להוסיף כי יצחק שמסר גרמי' לשחיטה מורה על יראת ה' כמ"ש שם לאברהם עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ובמקו"א נאמר אברהם אוהבי,

והיא אמירת הקב"ה אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אבית אל הארץ אשר אראך. והכונה ארץ ששם תראה השראת השכינה בה, וכן כתב בספורנו שם ז"ל, אל הארץ אשר אראך אל המקום מהארץ אשר אראך אותה במראות אלהים לפיכך עבר בארץ ולא נטע אהלו עד המקום שנראה אליו שם האל יתברך שאמרו ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם וירא אליו ה' ויאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת. ושורש ענין זה מבואר בחז"ל שבראשית הבריאה אמר הקב"ה יהי רצון שכאן אבנה ביתי, וכן ראה יעקב אבינו בחלום ואמר אכן יש ה' במקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים.

וזה איפוא השורש של מעלת ארץ ישראל שכביכול הקב"ה אוה למושב לו, והרצון של האבות לירושת ארץ ישראל להם ולבניהם הוא להיות מקומם יחד עם השכינה, שאחר מתן תורה נוסף בזה עוד בחינה שלא רק ישיבתם במקום שכינה שם אלא נתחדש בקבלת התורה ענין קידושין ונשואין של קוב"ה וכנסת ישראל שאז ישיבתם שם היא דבר נוסף והיא הבחינה של תשבו כעין תדורו כאשה הדרה יחד עם בעלה בביתו וכדרשת חז"ל ביתו זו אשתו. וכמובן שבמצב זה אין לשער גודל התענוג של כלל ישראל שהי' להם בעת ישיבתם בארץ ואם נאמר בה ארץ זבת חלב ודבש' [גי' ביום שבת עה"כ שנאמר בו אז תתענג על ה' עיקר הכונה הוא על גודל התענוג של קרבת אלקים בבחינת תשבו כעין תדורו כביכול יחד עמו בבית אחד. והמתבונן בספר תהלים בדברי דהע"ה מבואר גודל הצמאון שלו להיות בארץ ישראל, כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך, מתי אבוא ואראה פני אלקים שזה מורה על התשוקה לקרבת אלקים שהאירה לכל אחד בארץ ישראל.

והנה בחינה זו שורשה מאהבת הקב"ה לכלל ישראל וכמו שהובא בפרשת עקב

ותחילת התעוררות הגאולה מן הגלות לשוב אל ארץ ישראל באה על ידי התחדשות מדת היראה וכמו שמרומז בפסוק בירמיה שמוע שמעתי אפרים מתנודד יסרתני ואוסר כעגל לא למד השיבני ואשובה כי אתה יי' יהויה אלהי כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בשתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי, שיש כאן הוראה על ענין היראה וההכנעה שהם בכחינת נוק' שמשותקת לבעלה, בא מאמר הקב"ה הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם יי' יהויה.

נתבאר שמתוך חמש גלויות רק שנים מהם הביאו לגלות כלל ישראל מארץ ישראל אחר שכבר ירשו אותה, והם גלות בבל וגלות אדום ואשר בשניהם נוסף גם חורבן המקדש, בית ראשון בגלות בבל ובית שני בגלות אדום. ויש לבאר עיקר הסיבה של הגלות שגרר עמו חורבן הארץ וגלות ישראל משם. והנה בבית ראשון הובא בחז"ל נדרים דף פ"א על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחילה. וחזרתם לארץ ישראל ובנין בית שני הי' משום שקבלו ברצון תורה שבעל פה. וכן משמע שירושת ארץ ישראל על ידי יהושע באה על ידי לימוד תורה וכמו שמוכא בריש יהושע שהקב"ה אמר לו לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה. ובעת שהי' רפיון מלמוד תורה הי' חשש על כבש אר"י, אמנם גלות בית שני אמרו חז"ל שבא משום שנאת חנם, ומשמע שאף שלמדו תורה אבל לא הי' ביניהם אחדות. אבל חזרת כלל ישראל לארץ ישראל משמע שזה יבוא על ידי תורה, ומרומז בפסוק ציון במשפט תפדה, גי' תלמוד ירושלמי ושבי' בצדקה גי' תלמוד בבלי. שנראה מזה כי החורבן של ארץ ישראל בא על ידי ביטול תורה או על ידי שנאת חנם, אבל הבנין של ארץ ישראל נבנה רק על ידי תורה.

כי שלימות האהבה של קוב"ה ואברהם היתה אחר שנשלם במדת היראה וכמו שנתבאר.

מבואר מכל הלין גודל התשוקה של האבות ודהע"ה לארץ ישראל שעל ידי מדת היראה שהיתה בהם נמשך עליהם אהבת הקב"ה שהשלימות היא בארץ ישראל ששם ביתו. ולבחינה זו זכו כלל ישראל בירושת ארץ ישראל על ידי יהושע שכידוע הי' בחינת סיהרא היא המלכות שמורה על מדת היראה ומ"ש ויעבדו את ה' כל ימי יהושע והזקנים, כי עבודה הכונה על מדת היראה, ויהושע בחינת נוק' פניו כפני לבנה שהוא ענין היראה, וכן תקופת השופטים שנקראו כך על שם מדת היראה ותקופת מלכות בית דוד שמלכות בחינת היראה, ואשר זה השלים את התענוג של אהבת קוב"ה וכנס"י בביתו. וזו היתה עיקר תכלית המתנה שנתן הקב"ה לאברהם אבינו ולבניו ארץ זבת חלב ודבש מתיקות של קרבת אלקים.

ולקרבת אלקים זו זכו כלל ישראל בהיותם על ארמת אר"י מעת שבאו לארץ ישראל וזה בא מגודל היראה וכמש"נ והם תכו לרגליך כמ"ש רש"י דברים פל"ג פס"ג, והם תכו לרגלך והם ראויים לכך שהרי תוכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגליך בסיני. ישא מדברותיך נשאו עליהם עול תורתך. שמבואר על היראה שהתחילת במתן תורה ונמשכה בארץ ישראל.

ואמנם כשישראל חטאו בשלשה עבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד ובעיקר שלא ברכו בתורה תחילה שהכונה על היגיעה בתורה שבע"פ שזה ממשיך מדת היראה ממילא נעשה העולם במדת אהבה של הקב"ה עמהם ומשום כך אבדה הארץ כיון שלא שייך שם כל הבחינה של תשבו כעין תדורו. וכמו שאמרו חז"ל על מה אבדה הארץ היא בחינת היראה שבביטולה באה אהבת הקב"ה אליהם בהעלם ונשמט עיקר הענין של ירושת ארץ ישראל.

בכך ירכו האמור ביעקב אבינו [והרמו חנוכה ג' ויגע, פורים ג' כף ירכו] ויש בזה הוראה ששניהם לבר מגופא שאין זה שייך לגופא היא ארץ ישראל כמו גלות בבל וגלות אדום [וצ"ב ממה שמבואר בדברי האריז"ל פרשת שמות כי בקומת הגלויות מצרים הכתר בבל הראש מדי הזרועות חנוכה הגוף ואדום הגלים ובהרח ששם מדבר מבחינה אחרת] ושניהם שוים שהם ימים שמותרים במלאכה.

האומנם אף שהושוו חנוכה ופורים שלא הי' בהם בחינה של גירוש מארץ ישראל, אבל מכל מקום משמע שבענין חנוכה יש שייכות לארץ ישראל שהרי שלטו על כלל ישראל וזה בבחינה של הגם לכבוש את המלכה עמי בבית שבישיבת כלל ישראל בארץ ישראל הם בחינת מלכה היושבת בבית בעלה והשליטה עליהם היא בבחינה זו. בפרט לפי מה שמבואר בחז"ל ששלטו על בית המקדש, ולכאורה גלות זו גרועה משאר הגלויות שהלכו בגלות מהיכלו של מלך אבל להיות בהיכלו של מלך וזדים שולטים על בית המלך וכל עם המלך הרי זה צרה לאין ערוך.

וכשנתבונן נבין בזה ענין התעוררות מתתיהו ובניו שלא הי' שום הבנה כמבואר בעל הנסים שמעטים ינצחו אותם, אמנם דקא משום שהאמור שהיתה כאן בחינה של לכבוש את המלכה ארץ ישראל והמקדש כששכינה נמצא כאן זה אשר הביא את הקנאה של חשמונאי ובניו שלא יכלו יכלו לראות גלות השכינה באופן זה ומסרו נפשם על זה. ושורש ענין זה מצינו במעשה זמרי ופנחס שאמרו חז"ל קנאין פוגעין בו, וכמבואר בזה"ק שהי' שם משמעות של שפחה כי תירש גבירתה שכלל ישראל נדבקו עם השפחה במקום מטרוניתא דקדושה. וזה השכר של קנאת השמונאים שחזרה מלכות לישראל שלא הי' זה גם קודם צרת יון כי נתחזקה מלכות ה' ושלטון ישראל בארץ ישראל על ידי מסייג מה שלא

ונראה לומר שגם מה שאמרו משום שנאת חנם הכונה על ביטול תורה, דהנה חז"ל אמרו ששים רבוא אותיות לתורה וכמו כן ששים רבוא נשמות ישראל, וכשיש ביניהם אחדות יש שלימות באותיות התורה וכשאין אחדות אין שלימות באותיות תורה, וזו הסיבה של חורבן בית שני.

ודברינו מבוארים בסוף מסכת כתובות שאמרו שם בדף קי"ב ע"ב אמר רבי זירא אמר רבי ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים, משמעות הדברים שאף שהגיע זמן הגאולה אבל על ידי שאין שלום בין ת"ח זה מתעכב והוא כמבואר כי הגאולה תבוא על ידי תורה שלימה וזה רק כשיש אחדות ביניהם שאז התורה שלימה אבל תורה בלי אחדות אינה יכולה להמשיך את ירושת הארץ ובנין המקדש.

והנה כל האמור הוא בענין גלות בבל וגלות אדום שזה תלוי בענין לימוד התורה שזה הביא חורבן ארץ ישראל. אמנם שני גלויות של מדי שנגזרה גזירה על כלל ישראל מבלי קשר עם ירושת ארץ ישראל, וכן גלות יון שישאל היו בארץ ישראל ויון שלטו עליהם משמע שהי' זה מבחינה אחרת. וחז"ל אמרו על גלות מדי משום שנהנו מסעודת הרשע או משום שהשתחוו לצלם, והאריז"ל מוסיף משום שנשאו נשים נכריות. וגלות יון לא מבואר כ"כ ענינה והב"ח כתב משום שהתרשלו בעבודה המקדש. אבל משמע שתורה למדו שהרי גזירת היונים היתה להשכיחם מתורתך וכיון שלמדו תורה לא הי' שייך שילכו בגלות מארץ ישראל.

ומצינו ענין משותף בגלות מדי וגלות יון חוץ מה שלא הי' לשניהם שייכות לגלות מארץ ישראל. דהנה הנס של גלות מדי המשיך יו"ט של פורים והנס של יון המשיך יו"ט של חנוכה. ובכתבי האריז"ל מבואר כי חנוכה ופורים הם בנצח והוד פורים בנצח וחנוכה בהוד, והם שני הבחינות של ויגע

ד' מביא ההויה אל מלכות ישראל¹⁰⁷. כי ההעדר הוא סבה אל ההויה¹⁰⁸ כמו שידוע דבר זה למשכילים בחכמה, ולכך מלכות ד' הוא חזיר. ומפני כך המלכות הוה נמשלה לברזל שהוא משחית הכל, וכמו שדבק בעצמה ההעדר ולכך היא רוצה להעדיר ולהשחית הכל.

ויש לך להבין ולדעת, כי השם יתברך אשר סדר בבריאה ד' מלכות, ואף כי המלכות האלו הם מצד חסרון הבריאה כמו שאמרנו, מכל מקום אי אפשר שיהיו ד' מלכות מסולקים מן סדר העולם לגמרי עד שהם יוצאים לגמרי מן השם יתברך. אבל בודאי יש להם בחינה כמה שהם מתחברים אל השם יתברך. ולכך מרמו על ג' הראשונים גמל שפן ארנבת, ולא לו יש לכל אחד ואחד סימן טהרה, דהיינו שהם מעלי גרה. וסימן טהרה זה הוא בנסתר, ומורה זה כי מצד הנסתר יש לאלו ג' מלכות חבור וצרוף אל השם יתברך מצד מה, ואין דבר זה סימן טהרה בפעל הגולה רק סימן טהרה נסתר. אבל מלכות רביעית אין לה סימן טהרה בנסתר רק בנגלה, כי החבור שיש למלכות הד' אל השם יתברך שכך מראים עצמם כאלו הם טהורים. ודבר זה מורה על אמיתת מלכות רביעית שפושט מלפיו ומראה כאילו הוא טהור (ויקרא רבה יג. ה). ואין דבר זה דבר עצמי אל המלכות רק שמראה עצמו כאלו הוא טהור, ולכך סימן טהרה הוא במלפיו אשר הם נגלים.

ויש בני אדם שואלים, והיכן רמו מלכות ישמעאל¹⁰⁹ שהיא מלכות רבתא ותקיפא. ותשובת שאלה זאת מה שלא זכר מלכות ישמעאל, כי לא יחשב הכתוב רק המלכות שקבלו מלכות קדישין עליונים¹¹⁰, שירשו מלכות ישראל וכוחם, והם אלו ד' מלכות, ואם לא שבטל מלכות ישראל לא הגיע להם המלכות. אבל מלכות ישמעאל לא ירש כחו מן מלכות ישראל¹¹¹, כי כחו ותוקפו נתן לו השם יתברך בפני עצמו בשביל שהיה מזרע אברהם, והשם יתברך

מלכות
ישמעאל.

למחוק הצורה הקיימת כדי שתחול צורה חדשה. (109) ויש בני אדם שואלים, והיכן רמו מלכות ישמעאל. ע' רס"ג דניאל ב, מב ובאבן עזרא שם, לט.

(110) שקבלו מלכות קדישין עליונים. ע"פ הפסוק דניאל ז, יח. ופירוש המהר"ל הוא כהרס"ג שם. ברם רש"י ביאר הפסוק שישיראל שהם קדושים מקבלים המלכות מן העמים.

(111) אבל מלכות ישמעאל לא ירש כחו מן מלכות ישראל. ובנצח ישראל פ' כא (ע' קח) מסביר יותר באריכות שהיות שאין מלכותם מישראל, ממילא אין מלכותם עיכוב להחזרת המלכות לישראל,

(107) שמצד ההעדר שדבק במלכות ד' מביא החויה אל מלכות ישראל. וכן הוא בנצח ישראל פ' כח (ע' קלז), ובח"א סנהדרין צח, א (ג- ע' ריז). ובגבורות ה' פ' יח (ע' פא) ביאר שזה הסבה גם שגאולת מצרים בא על ידי אחד שהיה קשור עם בית פרעה. ובח"א כ"ב טו, א (ג- ע' ע) ביאר שגם מלכות ישראל של שאול ודוד הקדים להם ההעדר.

(108) כי ההעדר הוא סבה אל החויה. נצח ישראל פ' כו ופ' ל (ע' קל, קלב, קמא). ובח"א סנהדרין צז, א (ג- ע' רד) ביאר הטעם כי א"א שצורה תחול על צורה שקיימת כבר, וע"כ קודם חייבים

אמר (בראש)
לישמעאל כו
ירשו כח ותו
כי ישמעאל
שאמרו ותלו
פרס הוא בכ
כמו שפר
האדם, וכמו
החיה לצוד
כח גופני הג
הנבדלת, אי
גשמי והוא
אינו בעל ח
שהיא מעל
יש בטול אל
וגבול כמו
הנבדל, והע
כלה כח הג
גובר על הע
האדם כולו

משא"כ הד' מ
מישראל, וכל ע
המלכות.

(112) ויותר נר
מלכות פרס. ו
קלג) ובח"א ע'
אבל בקדושין
ישמעאלים וכו'
וע' תוס' ע"ז ו
שמלכות פרס
סמוך לביאת ה
ויש להוסיף הו
במלכות פרס ו
גבורות ה' פ'
דיושבי מרכוהו
(113) ואע"ג ש
הפסוק לא נקב

אמר (בראשית יז, כ) ולישמעאל שמעתיך. והנה נתן השם יתברך כח ותוקף לישמעאל בפני עצמו, וזוה אין מדבר כאשר מזכיר אלו ד' מלכויות, רק אשר ירשו כח ותוקפם של ישראל ובסוף יחזרו הם המלכות לישראל. ויותר נראה לומר כי ישמעאל הוא בכלל מלכות פרס¹¹², והוא בכלל מלכות שניה. ואף על גב שאמרו ומלכות אחרי, הוא פרס, לא כתיב פרס בפירוש בכתוב אלא ר"ל כי פרס הוא בכלל מלכות תנינא¹¹³.

כמו שפרשנו למעלה, כי ערך ארבע מלכויות אל מלכות ישראל כערך החיה אל האדם, וכמו שהחיה כוחה הוא מצד גופה, ואם אין בהאדם מצד השכלי כח על החיה לצוד אותה בחכמה שהוא כח האדם, אין האדם יכול לעמוד נגד החיה מצד כח גופני הגדול אשר יש לחיה. וכך האומות, אם אין לישראל מעלתם האלקית הנבדלת, אין ישראל יכולים לעמוד נגדם מכח גודל כוחם. אמנם, כמו שכל גוף גשמי והוא בעל קץ ותכלית, וכך אל כח האומות קץ ותכלית. אבל השכל הנבדל אינו בעל תכלית, כי השכל אין לו גבול ותכלית,¹¹⁴ ולכך אין למעלת ישראל שהיא מעלה אלקית הקדושה קץ ותכלית. רק כאשר הגשמי גובר על השכל יש במול אל השכל כאשר דבר זה ידוע, מכל מקום הגשמי מצד עצמו יש לו קץ וגבול כמו שאמרנו. וכאשר יש במול לגשמי או אין מעכב ומבטל אל השכלי הנבדל, והשכל נשאר בלבד כאשר פסו תמו כח הגוף. וכמו לעת הזקנה או כלה כח הגוף ויתחזק אז כח השכלי¹¹⁵ והוא בגבורתו, כי חומר האדם בילדותו גובר על השכלי ובעת זקנותו אז מסתלק הגשמי ונשאר השכל בלבד, וכאלו היה האדם כולו שכלי. וכך בודאי הכוחות של ד' מלכויות שיש להם כח שאינו נבדל

משא"כ הדי' מלכויות משתמשים במלכות שלקחו מישראל, וכל עוד שיש להם המלכות, אין לישראל המלכות.
 (112) ויותר נראה לומר כי ישמעאל הוא בכלל מלכות פרס. וכן כתב בנצח ישראל פי' כו (ע' קלג) ובח"א ע"ז ב, ב (ד- ע' יט).
 אבל בקדושין עב, א הראני פרטיים וכו', הראני ישמעאלים וכו' משמע דשני אומות הם. ויש לחלק. וע' תוס' ע"ז ב, ב ד"ה וארו חיוא וכו' דמסביר שמלכות פרס תמשך גם אחרי מלכות רומי עד סמוך לביאת המשיח.
 ויש להוסיף הסבר לפחיתת הישמעאלים, דנכללים במלכות פרס ואין להם מלכות עצמו, ע"פ מש"כ גבורות ה' פי' נד (ע' רלח) דישמעאלים, כיוון דיושבי מדברות הם, אינם נחשבים מציאות.
 (113) ואע"ג שאמרו ומלכות אחרי וכו', פי' מצד הפסוק לא נקבע פרס דווקא, וק"ל.
 (114) כי השכל אין לו גבול ותכלית. וכ"כ בנתיב התורה פי' ב, (ע' י) ובנתיב הכנס פי' א (ע' רלז), וברוך חיים א, יז (ע' נה). ובנצח ישראל פי' כ (ע' קד) כתב ש"כ הדבר שהוא בעל גשם או מתייחס אל הגשם הוא בעל תכלית".
 (115) או כלה כח הגוף ויתחזק אז כח השכלי. וכן בנתיב הזריות פי' א (ע' קפה), נתיב הצדקה פי' ג (ע' קמד). ובגבורות ה' פי' נכ (ע' רכט) מוסיף עוד דלא רק שבזקנה נפסדת הגוף וממילא אין הגוף מכריע, אלא דההתבגרות מביאה החכמה לידי בשלות אשר ממילא היא מובדלת מן הגוף. ובח"א ב"מ פא, א (ג- ע' גא) משמע שעצם הבריאה של זקנה היא תוצאה ממה שישנו מעלת השכל בעולם.
 וכאור חדש [ע' קטז] מוסיף דמ"מ כאשר הוא זקן לגמרי והוא חלש אין לאדם השכל כ"כ, שהחולשה של הגוף מקלקל את שכלו עד שאין לו השכל

החוויה¹⁰⁸ כמו י כך המלכות דר ולכך היא

מלכויות, ואף זום אי אפשר גמרי מן השם יתברך. ולכך סימן טהרה, מצד הנסתר דבר זה סימן אין לה סימן יתברך שכך לכות רביעית דבר זה דבר ן טהרה הוא

זלכות רבתא יחשב הכתוב וכו', והם זם המלכות. כחו ותוקפו השם יתברך

ול צורה חדשה. יבן רמו מלכות באבן עזרא שם,

ים. ע"פ הפסוק י'א כהרס"ג שם. ל שהם קדושים

ז כחו מן מלכות קח) מסביר יותר לישראל, ממילא זלכות לישראל,

ולא היה ענינו כי אם ממש סוד החבלי משיח. והוא כי שם נחפשת כחם הרבה, והוא ענין (אסתר א. ד') בההואתו את עושר כבוד מלכותו. ואז מה שהיה בכלל א', נתפיש מהם הרבה, וזה סוד (דניאל ז. ה) קומי אכולי בשר סגי. ולכן פה שלה הוא מאור א' עומד בסוד האפילה, וגי אורות הם כפה הזאות. וה"ס: ותלת עלעלין כפומה. והם כין שינה, לאורות שיש לה לטחון אותם לפרטם, בסוד: את עושר כבוד מלכותו, כמ"ש. ולכן אמר: קומי אכולי בשר סגי. ואז מה שהוא ג' -- נעשים תשעה. והוי נשלם הי"ץ מאורות שאמרתי. ואמר (דניאל ה. ה) ולשטר חד הקימת. כי סוף ענין זה הלך בחלק א' ממנה לכד, שהוא המן. וזה הענין מתהלך לפי בחי' החבלי משיח ג"כ. וס"ז (סנהדרין צד.) מעמיד עליהם מלך שגזירותיו קשות מהמן. וכמו שבחי' הגלות הראשון, דהיינו עד חבלי המשיח, הכל הוא מדריגה מדריגה בפ"ע, בסוד (בראשית לב. יז) וריות תשימו בין עדר ובין עדר, זמן חבלי משיח הוא מה שצריך להיות דחיקו בטר דחיקו. כי אדרבא צריך למהר. ולכן אדרבא, כן אמרין לה (דניאל ז. ה) קומי אכלי. כי כן צריך. וטבע הנמשכים לפי זה הוא (מגילה יא.) שאין להם מנוחה כדב. ולכן הם השולטים בזמן שצריך הדחיקו. בסוד (דברים ד. ל) בצר לך ומצאוך. שאז יש לס"א לקחת את חלקה בריות.

והנה הרוח הזה מכה בשם אדני השני שבדיקנא. אך השם הזה מסתלק לצורך בנין הבית, שהוא סוד חבלי משיח שסופם ממש היא הגאולה. וס"ז כורש מלך פרס שבו נבנה. ולכן מחשיב הכל פרס. אבל אמר: (שם) דמיה, לכלול שם מדי, שהוא ממש בחי' דמות בצירוף זה של מדי. ולהיות שם אדני בבחי' המאור הזה, ללכת אל ענין בנין הבית, לכן נאמר (דה"ב לו. כג) והוא פקד עלי לבנות לו בית זכור. והוא בסוד אדני, שהוא היכל.

החיה הגי ממנה שליטת יון ובסופו חורבן בית שני

החיה הגי נאמר בה: באתר דנא חזי זכור. וס"ז כי עד עתה היה הילוך א' לענין חרבן הבית והגלות והחבלים שלו, שסופם הוא בנין הבית. וזה עתה ענין שני, הולך לענין חרבן הבית הב' והגלות זה האחרון, עד כיאת הגואל בכ"א. וע"כ אמר (דניאל ז. ו') באתר דנא. להיותו ענין אחר שגולד

בצר לך ומצאוך — סימא דקרא — "כל הדברים האלה" ועי' תיקונים חדשים ת"י כ"ד (עמ' מ"ט).

בדרך אחר, זולת הראשון. והנה החיה הזאת בסודה מלכות יון, ובמלכות יון אמרו (בראשית רבה כ') שהחשיכה את עיני ישראל בגזירותיה. וצריך לפוש ענין האומה הזאת, ולמה רק החשיכה במזרות עיני ישראל. אך הענין הוא כי הנה יון הוא (מגילה ט.) יפיתו של יפת, ולכן (מגילה ח.) החירו לכתוב בו החזרה. וזה צריך להשתרש באיזה שרש גדול. ובאמת הענין מתחיל מבני נת. וזה כמו שפ"י כבר במקום אחר, כי אדה"ר נברא לכשיצאו ממנו רק ישראל. ולכן: (כ"מ קיד.) אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם. וכשחטא, ניתנה הזרהמה בחנה, ואז ניתן מציאות לאומות העולם. אך נח נולד שכבר היו האומות העולם כעולם. ונמצא שמבחינה זו נולד, שאפילו אחר קלקול אדה"ר ימצא תיקון. ונמצא שנשארים מחוקנים בו אפילו אומות העולם. כי כיון שנברא לתקן, נברא לתקן מה שהיה נמצא אז, יהיה לפי הבריאה הראשונה או לפי הקלקול. נח נברא לתקן העולם כמצב שהיה בזמן ההוא. ובזמן ההוא כבר נמצא בחי' האומות, והם ג"כ יקבלו תיקון ממנו. כי אעפ"י שלא נפלגו האומות, אבל נשמות של בחי' אומות העולם כבר נמצאו בגופי בני האדם, מה שלא היה ראוי להיות לפי אדה"ר. וה"ס בני נח. שע"כ נקראים על שמו. ויש להם ה' מצות בני נח. ואם לא היו קלקולים, אז היה הולך אל נכון כמו שיהיה לעתיד לבא. אבל הקלקולים הפסיקו המשך הטוב. ועכ"ז נחזיק לתקן, ואז מה עשה, הנה שם הוא המשך הזרע הטוב של אברהם. חם נמנו לעבד שנאמר (בראשית ט. כז) יהי כנען עבד למו. ויפת אמר: וישכון באוהלי שם. ואז קשר שני חלקים אלה בשם. אך יפת הוא לבחי' הקרובים יותר אל הקדושה, והם הגרים הנעשים בזמן הגלות, שנאמר בהם (ישעיה נד. טז) מי גר אתך עליך יפול. אך חם הוא לרחוקים, שהם הגרים הגוררים, שנשארים בבחי' עבדים.

והנה לקח מיפת — יון, ומחם — כנען, וסוד הדבר, כי הנה היה מקשר אותם תחת שרשי הקדושה, דהיינו אברהם יצחק יעקב ורוד, שהם המרכבה שלימה. ולא ניתן להם שעבוד תחת הקדושה אלא כרוד, שבו (בראשית מח. ח) ירך בעורף אויבין. ונמצא שבכל א' מהם ימצא תיקון לאומות האלה, אך כרוד נשלם תיקון זה. ולכן הרכיעי שביפת נמנו לשכון באהלי שם. הרכיעי של חם קשרו לעבד. והנה כנען אח"כ נשבר לפני ישראל, כי הלא קראו להם שלום. ואז היה צריך שתעבדו להם, ולא נשתעבדו, והיה צריך להכריחם ולא הכריחו אותם. ואז נעשה קלקול, וזה

כמו שפ"י כבר במ"א. עי' ורך ה' ח"ב. פ"ד.

והנה כבר שמעת איך הכנעם היה כסוד דוד, וסודו (בראשית טו, יא) יורד העיט על הפגרים, ובמרום נאמר: (דוד גפין) וְלָה גִפִּין אֲרַבְעָא דִּי עוֹף עַל גְּבַתָּה, וסוד הדבר, כי הנה המאור למעלה נמשך מרוח ג' ויד' ויד', שעולה ל', כמנין יהודה. כי תחת יהודה היא, כסוד הכנעתם, כסוד (בראשית מט, ח) ידך כעורף אויביך כנ"ל. והנה לעיל בנוג ימצא גמר ג"כ, שהוא הראשון מבני יפת, כמו שהוזכר הענין מכנען לכוש כנ"ל. אבל יין שלא נשבר, הוא עצמו החשיך בגויותו. וגם יגיע הדבר אל גמר ג"כ. והנה שם נאמר (תהלים ב, ב) יתעצבו מלכי ארץ על ה' ועל משיחו. וסוד הזכר, כי יהודה הוא יק"ק ד', ודוד הוא בחי' דוד. וע"כ אמר (תהלים ב, ב) על ה' ועל משיחו נתקת את מוסדותיו וכו', וק"ק — בד' אותיות, ועל משיחו — בד' של יהודה הנשארת. ומצד הדי' הזאת נמצאו הדי' גפין של עוף, שהוא דוד כנ"ל. ומצד הדי' אותיות — ד' ראשון לחיותא.

והנה הרוח בוטש בשם אדני השלישי, ונמצאו הכל צ"ה אורות. וזה סוד חלוקם: כ"ט מאורות הם עיקרים בזה המאור, וסודם כ"ט יום של החדש, והענין, כי סוד העיבור הוא הסוד הפנימי [של] (ישיראל שהוא ממש ענין חיבור השמש והירח, כסוד זי"ן, ששם ההנהגה העיקרית ההולכת לצורך ישיראל. וזה מה שצריך להסתיך הסתר גדול. אבל בהיות קלקל זה של יין כנ"ל, או לקחו ממש איזה השפעה. ולכן היה להם עוות גדול יותר מן האחרים, כמ"ש (אבות ה') עז כנמר. ואלה הכיט מתחככים בהם כסוד י"פ. והוא מנין נמר. ולכן גזרו על הראש חדש. ובאמת ראש חדש סודו (ראש השנה כה). דוד מלך ישיראל חי וקיים. ועל זה היו מתאמצים להתחזק בהם. ועל כן על הרי"צ האלה יש לנו הדי' גפין די עוף. שהם הכח של דוד ממש, שהוא העיט שאמרנו. ובכחם היו קלים לגזור הגויות, כי כחותיהם נמשכים במהירות גדול. והנה כבר שמעת איך ל' מאורות של הרוח סודם יהודה. ודי' מהם הם ד' גפין שזכרנו, וכ"ו מהם נכללים בד' ראשים, כסוד ד' אותיות השם. ול"ו נשארים כסוד אלה מאלקים. וס"ז כי הוא כבחי' הסתלקות מי מאלה. וזה מ"ש (איכה ה, ט) על אלה חשכו עינינו. והוא כסוד ו"ק — שאינם אוחזים יותר, ולכן ל"ו הנשארים נאמר בהם: ושלטת יתיב לה, כי באמת נתן להם כח לעשות זה. בכח שם אלה האלקים כנ"ל.

והנה הוא ממש בחי' דוד, אצ"ל: דוד הוא וכו', עיי' תיקונים חדשים ת"י ח' (עמ' כ"ג).

גרם שאעפ"י שכנען לא יכול להתחזק מפני שנשבר כבר, אך מבחי' חם יכא הודע. וה"ס (מיכה ה, ה) ואת [ארץ] נמרוד כפתחיה.

והנה כתוב (ירמיה יג, כג) היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו וכו'. וסוד הדבר, כי נח כיון לחקן, ושם כנען עבד, ויפיו של יפת באהלי שם. אך כהיות יין ג"כ מחקלקל כמו כנען, היה ממש ענין: שנה ופיוש שהוא קשה מכולם (פסחים מט, ט). ומשם נמשך שהחזיק בשנאה גדולה, לגזור גויות יותר מן האחרים. כי כמו שהוא היה בפנים כדי לחקן, ואז ניתן לו כניסה הרבה, ואח"כ חזר ויצא לחוץ, נשתמש ממה שקבל — להרע. והוא ממש ענין חזקיהו, (ישעיה לט) שבשביל שהראה אוצרותיו לגוים, לכן גרם גלות לבניו ולממונו. כי הסי"א משתמשת ממה שניתן לה כניסה בקדושה, להתנגד אליה.

אך צריך שתדע ענין שנה ופירש. כי רדאי זה לא ימצא אלא במי שיש טינא בלבו. אח"כ מתחזקה הטינא, ויוצא. וס"ז הוא ממש (ירמיה יג, כג) חברבורות הנמר. כי אם שני צבעים יתחברו יחד מורכב, או אם צבע אחד יהיה כולל בו צבע אחר ויכסה עליו, אז יעשה צבע אחר ככל מקום, אלא שכאזיה מקומות יתגבר ויבקע הצבע הנסגר בו, ויעשה חברבורות. והוא בחי' הטינא המתגבר כנמר. ותראה סוד גדול, כי מעות שלא יוכל לחקן (תגינה ט) מתפרש בשני אופנים: כבא על הערוד והוליד ממור, ובת"ח שפירש, והענין, כי הוא ממש ענין הממזר ג"כ, כי אור הקדושה שנטל בכח החוררה שלמד, כשפירש — יתערב כטינא אשר בו. וזה נקרא ממש ממזר. וזהו הקלקל הגדול, שלכן קשה מכלם. ולכן הנמר הוא ממזר, ויש בו החברבורות. וזהו ממש בחי' יין אחרי צאתו מאהל שם, כי נטל את הכח שלקח בפנים והרכיב כטינא שבו, ותראה כי כאשר חטאו ישיראל, גרמו קלקולי שתי הבחינות: כנען ויין. שאם הם היו מחזיקים בקדושה. היו מתקנים הכל. ואז לא יכול עוד להצליח ענין החיקון ההוא שחיקן נח. ואזכרא, הזיק לישיראל, כי למדו הם מהם, ונפגמו על ידיהם. וזהו (ירמיה יג, כג) היהפוך כושי עורו, שהוא כוש שזכרנו, כסוד ארץ נמרוד, ונמר חברבורותיו כסוד יין, "אם אתם תוכלו להיטיב" וכו', ונמצא, שבחתימה היו שני כחות אלה כלולים בישיראל לחיקון. אח"כ יצאו מן החיקון הזה, ואז הרעו לעשות. והנה ו"ס (דניאל ה, ו) באחר דנא, כי הוא אחר שמרוד מן החיקון, ואמר: כנמר, כסוד נמר שזכרנו למעלה.

הנמר הוא ממזר. עיי' פ"י הרי"ב אבות ה', עז כנמר.

דברים האלה הם נוטים לסי"א, דהיינו ברזל ונחשת. ברזל ה"ס נשי עוג, כסוד (דברים ג, יא) הנה ערשו ערש ברזל, כמבואר במקומו, והוא שרש לסי"א. נחשת הוא לבוש א' של דין, שבו מתלבשת השכינה, לזון את הקליפות. זה נתקן יותר, כי לכן הושם בכלי שרת. כי אדרבא, בכח ההונה הואת נשארות הקליפות עצמן משועבדות לקדושה, כסוד (ישעיה א, ג) ידע שור קוננו וכו'. אך הברזל הוא יותר קשה, וזהו (דברים כג, ה) לא תניף עליה ברזל. כי צריך להשתמש מן המקום הראוי, והוא ממש סוד (משלי כה, כא) אם רעב שונאך האכילהו לחם. ובהיות בחי' הנחשת נתקן, נאמר בו (יחזקאל א, ז) נוצצים כעין נחשת קלל. וכן יש שערי ניקוד שנוחשותן מצהיב (יומא לח), שנתקן ומתקרב לבחי' זהב, שהוא למעלה ממנו, כמפורש בזהר פ' ויקהל.

והנה אלה הכ' דברים נכללים בארץ ישראל, להיות נתקנים שם. ושבים לעבודת הקדושה, כי זה משפט תיקון הנחש, להיות שמש לקדושה. וזהו (דברים ח, ט) ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה חצב נחשת, כי נכללו שם להשתעבד ולהיות להועיל. ולכן (דברים ח, ט) ארץ אשר לא במסכות האכל בה לחם. אך כשעה שישאל חטאו, גרמו לברזל ונחשת להתחזק ולשלוט, עד שנאמר (ויקרא כז, יט) ונתתי את שמכם כברזל ואיצכם פנחושה. והכן זה הענין, כי ה"ס התמצית שנוטלים אומות העולם מישראל, או ישראל מאומות העולם, דע כי כי זמנים יש או שהשפעה הולכת ומגמתה אל ישראל, ואז היא באה לפי הראוי להם. והם נוטלים, ונותנים רק התמצית לאומות העולם, שהוא היתר עב. אך כשאין ישראל מוכנים, והם הולכים בגלות, אז כמעט אין ההשפעה הכאה אלא מה שראוי לשרים, וחלק ממנה ניתן אל ישראל, שהוא התמצית. ולכן אמר: שמיכם כברזל וכו'. אמנם בהיות השמים כברזל, הוא יותר קשה כנ"ל. ומשה הקל והוריד הברזל לארץ לבד, כסוד נוק, והנה כסי"ז הוא הנחשת והברזל שמוזכר כאן. כי אח"כ כתוב (דניאל ז, יט) וטפרה די נחש. והוא כי הפה הוא בחי' קבלת הזנה, וצפונים הוא המיסה והכנעה. ובהיות החיה שולטת — פיה של ברזל, כי משם יונקת כח, אך הצפונים הם של נחשת, וזה נמשך מענין (דברים ג, יא) ערשו ערש ברזל הלא היא ברכת בני עמון. ושם היתה עטרת מלכם, שהוא בחי' העטרה של דוד, ששם

כמבואר במקומו. ע"י פתחי חכמה ודעת סי' קי"ז (שערי רמח"ל עמ' רמ"ח).
נחשת הוא לבוש א'. וזהו ח"ב קל"ט ע"א. ע"ח ש' מיט רפ"ג. וע"י קל"ח פתחי חכמה פתח כ"ט. ח"ז. ב' (עמ' פ"ז).

החיה חדי' ממנה שלטת אדום / גלות האחרון

החיה חדי' נאמר בה (דניאל ז, ז) כאחר דנא חזי הוית וכו', כסוד החיה הזאת הוא מלכות אדום למטה. והנה על מלכות זה אמרו (כ"ד ב') שהיא תהום שאין לה חקר, כמו תהום. וסוד הענין, כי היא ממש תהומא רבא, ששם נשקעות כל הקליפות. ולכן נמצא המלכות הזה כלול מכל המלכות כלם. ולכן יש בה דברים הנולדות מחמת כללות הזה. ולכן אין חקר לה. כמו התהום. כי אינה לבדה, אלא תהומא רבא הכולל כל הקליפות. וע"כ נאמר בה: רביעאה. כי הנה היא בבחי' זאת רביעית לגי' אחרים הנכללים בה. ולכן אמר (דניאל ז, ז) דחילה ואמתי ותקיפא. מצד הגי' הנכללים בה. ואמר: יתירא, וה"ס גדול, שהוא מה שנמצא יותר בגלות הזה משאר הגליות. כי כאן נאמר (חגיגה ה') מפני גוה — מפני גאותם של ישראל שיטלה וכו'. והוא מה שירדו ט"ס דנוק' דד"א בתוך הקליפות, כמ"ש במ"א. וזהו הגאווה הנמצא בהם. והנה להיות זאת בחי' אחרת. נאמר: כאתר דנא וכו'. ולהיותה משונה ככל עניניה בכל דרכיה, לכן אפילו המראה נשתנית על דניאל. וע"כ אמר: כחזוי ליליא, כי החזיון נשתנה עליו.

והנה לזאת ניתנו הרבה כוחות, והוא כי הרגה הרבה מישראל בעו"ה. והשאר עינתה אותם בעניות גדול. אך ההוגים הם מבי' מינים: יש הרוגים על ק"ה, ויש הרוגים בזעם וברשע, והם כי מיני חינוקים. כי לפי המעשים שעושה הסי"א. כך נעשה בה. והנה כהרוגי מלכות לקחה הסי"א הארה גדולה, כי הנשמות הם גדולות. וכן הם נוטלים ממנה הכח היותר גדול, וכל הניצוצות. אך ההוגים ברשע, הנה אינה מקבלת כל כך הארה, אלא שופכת חמחה. וכן מלבד הוצאת הניצוצות, תשפך חמת הקדושה על הסי"א. וע"י העניות שהם גורמים לישראל, כך ישאור הם שפלים ונכזים: וזה ממש סוד (דניאל ז, ז) אכלה — לבחי' הרוגים על ק"ה, מדיקה — על שאר ההרוגים, ושארה ברגליה רפסה. ויש לה עשר קרנות כסוד ע"ס. ואמר: שנים די פרזל לה. וזה כסוד הטמא, שהוא ענין (גישין נו:) יתוש של טיטוס, שהיה פיו כסוד ברזל. וה"ס גדול כסוד האמהות, שבהם נאמר (ישעיה כז, יא) נשים באות מאירות אותה. שהאמהות השבורה כח הטמא. וסי"ז היא הח' של חמץ, וכסוד ד' אמהות, ד"פ ח' הוא ל"ב. וזה: ושנין די פרזל לה.

ואפרש לך כל זה בפרט. הנה כתוב (דברים לג, כה) ברזל ונחשת מנעלך וכו'. וסי"ז (דברים ח, ט) ארץ אשר אבניה ברזל וכו', והנה שני